

Universitatea Al. I. Cuza din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice
Studii de integrare și securitate europeană

Islamul politic
~ și lumea occidentală ~

Masterand:

Gabriel Grigore

Masterat SISE, sem. II, 2013

Introducere

Ce este „islamul politic”? Cum a evoluat el? Dar percepția lumii vestice asupra acestuia? Au avut loc schimbări în analiza acestui fenomen după evenimentele din 2001? Dar după „primăvara arabă”?

Vom încerca să dăm câteva succinte răspunsuri acestor întrebări prin prisma materialelor apărute (fie ele cărți, studii sau interviuri ale persoanelor avizate) în cuprinsul acestei lucrări.

Islamul politic

Definiția „islamului politic”

În esență, „islamul politic” ar putea fi definit (există diferențe de la autor la autor) ca fiind amestecul Islamului în domeniul secular al vieții politice, dând astfel posibilitatea de a distinge aceste manifestări de ceea ce înțelegem în mod general prin „Islam”. Alți autori îl definesc drept resurgența religiei islamice în viața publică și privată.

El presupune extinderea „nelegitimă” a tradiției islamice dincolo de spațiul religios ocupat în mod tradițional.

Fundamente

Așa cum este poate evident, islamul politic își are rădăcinile în religia musulmană, aceasta având drept fundament „trilogia” cărților sfinte: Coranul, Sira (viața lui Mahomed) și Hadit (tradițiile lui Mahomed). Aceste trei scrieri reprezintă fundamentul Islamului, toate ideile și principiile islamului politic fiind conținute în cuprinsul lor.

Non-musulmanii identifică practic Coranul cu religia islamică, acesta fiind însă insuficient ca informație (doar 91 de versete) în practicarea religiei în sine. Aspectele practicării religiei sunt însă pe larg redată în Sunna (cele două cărți sfinte Sira și Hadith).



Dacă ar fi să contorizăm numărul de apariții al cuvintelor Allah și Mohammed în fiecare din aceste trei texte, am constata că Allah (Coran) reprezintă doar 14%, în timp ce Mohamed (Sunna) reprezintă 84%¹.

De altfel, înțelegând cei cinci piloni ai Islamului (Shadada – un singur Dumnezeu, Allah și Mahomed profetul său, Salat – rugăciunea, Zakat – donațiile, Şawm – postul ritual, Hajj – pelerinajul), înțelegem și “motoarele” ideologice ale islamului politic.

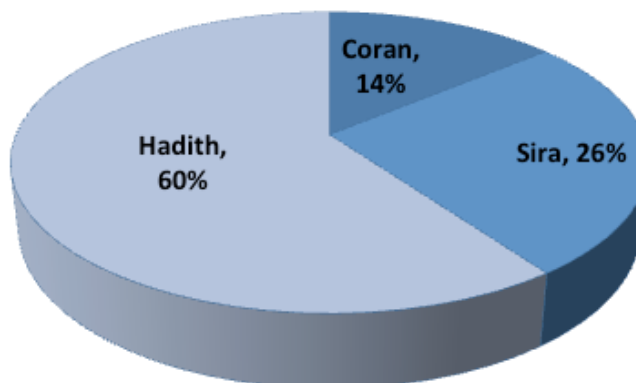


Fig. 1- Referiri la Allah și Mohamed în Trilogie

Islamul politic și lumea occidentală

„Kafir”

Întreaga relaționare a lumii islamice cu creștinătatea, înțelegând prin aceasta atât lumea ortodoxă cât și cea catolică (în ceea ce ne privește) este definită de termenul Kafir, tradus oarecum incorect drept „necredincioșii”.

Termenul în sine nu semnifică doar o noțiune oarecum neutră (cum ar fi cea de necredincios) ci are o semnificație mult mai amplă și mai brutală, „kafir” putând fi înșelați, făcuți sclavi, batjocoriți, torturați și chiar mai mult.

De altfel Islamul dedică o mare atenție acestui termen, marea

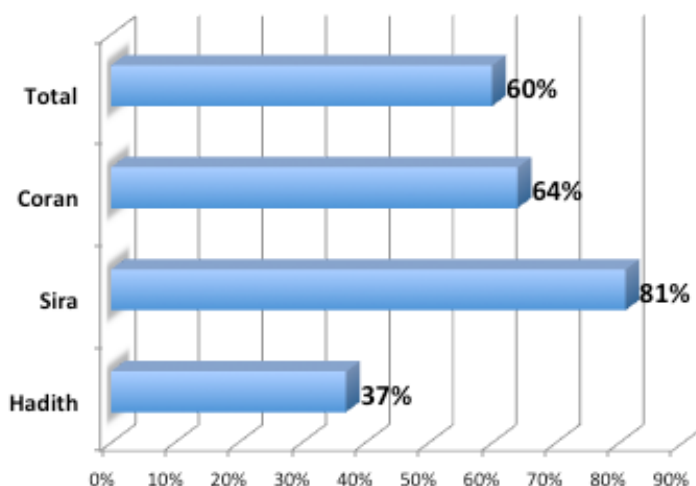


Fig. 2 - Referiri la "kafir" în Trilogia musulmană

¹ <http://cspipublishing.com/statistical/TrilogyStats/AmtTxtDevoted-Kafir.html>

majoritate a Coranului (64%) fiind dedicată acestui termen, în timp ce aproape întreaga Sira (81%) se referă la lupta lui Mohamed cu ei. Hadith (Tradițiile) se referă în proporție de 37% la „necredincioși”.

“Kafir” și “oamenii cărții”

Musulmanii îi definesc pe creștini și pe iudei într-un mod special, drept “oamenii cărții”, ei fiind considerați frați în credința Abrahamică. Dar în viziunea islamică ești considerat creștin numai și numai dacă ai credința că Iisus a fost om, profet al lui Allah, Sfânta Treime nu există, Iisus nu a fost crucificat și nu a înviat, iar El se va întoarce spre a întrona legea Șaria². Pentru a fi un evreu “adevărat”, trebuie să crezi că Mohamed a fost ultimul profet al evreilor.

Islam vs Islam politic

Care este totuși linia de demarcație dintre cele două, dintre religie și politică în Islam? A respecta pe Allah necriticându-l, excluzând orice glumă la adresa lui și luând aminte la fiecare cuvânt al său, e o atitudine religioasă. Atunci când însă îi ameninți, constrângi sau rănești pe necredincioși fiindcă nu-l respectă pe Mohamed, e o atitudine politică.

De altfel, o analiză statistică a scrierilor islamice (exemplificată și mai sus prin frecvența prezenței cuvântului “kafir”) ne pune în fața constatării că aproape 60% din Coran este politic prin natura sa, el referindu-se predominant la relația musulman-necredincios, în timp ce doar aproximativ 40% din Coran se referă în mod direct la religie.

Islamul politic este așadar doctrina referitoare la necredincioși. De ce spunem acest lucru? Deoarece însăși religia le interzice musulmanilor orice legătură de natură divină cu “oamenii cărții”, interacțiunea lor putând fi astfel dar de natură politică. De altfel însăși Trilogia predică nu doar superioritatea religioasă a musulmanilor față de creștini (musulmanii ajung în Rai, câtă vreme kafir ajung în Iad), dar și pe cea culturală și politică. Exprimarea unei astfel de dominații nu poate fi decât de natură politică.

De altfel, se poate spune că Islamul își datorează o mare parte a succesului laturii sale politice. Astfel Mohamed, în cei treisprezece ani de viață petrecuți ca lider spiritual a

² <http://en.wikipedia.org/wiki/Sharia>

reușit atragerea la credința sa a unui număr de 150 de oameni. Odată cu devenirea sa ca lider militar și politic, Islamul a reușit cucerirea întregii zone arabe³ în doar zece ani.

Evoluția islamului politic

Islamul politic este în continuă expansiune, atât teritorială cât și populațională în ultimii 1400 ani, putând spune că a suferit doar două eșecuri majore, anume în 1492 (căderea Emiratului Granadei) și 1683 (asediul Vienei).

De altfel, la o simplă comparație cu democrația de tip liberal caracteristică Europei Occidentale, vedem că în vreme ce democrația, așa cum o înțelegem astăzi, are o evoluție de aproximativ 200 ani și pentru a o impune este nevoie de un

proces îndelungat și greoi, islamul politic are o vechime de aproape un mileniu și jumătate și e un regim ce odată implementat nu mai poate fi îndepărtat decât prin forță (vezi cazul Afganistanului).

Venind mai aproape de zilele noastre, o serie întreagă de regimuri politice din state a căror populație îmbrățișează religia islamică au văzut în această apropiere de religie o metodă de a-și crește legitimitatea. O serie de crize de la începutul anilor '60 a dus la o recrudescență a sentimentelor islamice în state care încercau să aplice un model de conducere influențat de modelul occidental. Astfel de evenimente au fost:

- "Războiul de Șase Zile" arabo-israelian, în urma căruia eliberarea Ierusalimului și a Palestinei s-a transformat într-o problemă a întregului Islam;
- mișcarea de secesiune a Bangladeshului (1971-1972) care a marcat eșecul naționalismului musulman;
- războiul civil din Liban (1975-1990), declanșat în mare măsură de discrepanțele economice dintre creștini și musulmani, ducând la întărirea grupărilor Amal și Hezbollah;
- conflictul arabo-israelian, ce a generat apariția și/sau extinderea activității unor mișcări islamice proprii, cum ar fi Hamas sau Jihadul Islamic..



Fig. 3- Allah - reprezentare în alfabetul arab

³ Life of Muhammad, A. Guillaume, Oxford University Press, 1982, pg. 464

Occidentul și islamul politic

Islamul politic a suscitât interesul factorilor politici și decizionali, al analiștilor politici și nu numai asupra unor teme cum sunt democrația și pluralismul, drepturile omului, guvernarea, ideologia și politica externă. În ciuda așteptărilor, așa numitele “state musulmane moderne” sau occidentalizate (Turcia, Algeria, Egipt, Liban, Tunisia și până la revoluția islamică, Iranul) au fost extrem de permeabile în a deveni centre ale politicii islamice.

Alegerea nu se face poate face simplificând, între Mecca și mecanizare, între elita intelectuală laică și conducătorii seculari, pe de o parte și *ulama* (elita religioasă islamică), pe de altă parte, între tradiția statică și progresul dinamic. De altfel, țări precum Afganistan, Turcia, Iran, Libia, Siria ne-au arătat o realitate mult mai nuanțată și multifacetată a termenului de politică islamică.

Dar unul din evenimentele cele mai importante ce a zguduit din temelii percepția lumii occidentale asupra regimurilor islamice, expresie a islamului politic, au fost atentatele din 11 septembrie 2001. A fost ocazia, prin amplitudinea efectelor imediate, dar și de durată și implicațiile la nivel global, care au adus în prim plan relația dintre islamul politic și lumea democrațiilor occidentale.

Întrebarea care se puse și înaintea acestor evenimente, dar cu mult mai multă acuitate după, a fost: este islamul politic o amenințare sau doar o “ciocnire între civilizații”⁴? Imaginea unei lumi islamice monolitice, așa cum este încă percepută în bună măsură a țărilor occidentale, face ca multe conflicte politice în esența lor, să fie percepute a fi religioase. Exemple sunt multe, dacă ar fi să ne referim doar la conflictele din Cecenia, Azerbaidjan, Indonezia, Nigeria sau Sudan, aceste conflicte având însă de multe ori la bază cauze etnice, politice, socio-economice și în mică măsură religioase.

Asumând faptul că mișcările politice islamice conduc, aproape fără excepție, la extremism, s-a tras concluzia pripită că toate regimurile islamice sunt incompatibile cu democrația. Dificultatea de a discerne între tipurile de islam politic face ca, în general, țările occidentale să privească regimurile din aceste țări cu oarecare reticență. Un tratament similar nu este aplicat, de exemplu extremiștilor de factură iudaică sau

⁴ Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations,” *Foreign Affairs*, vol. 72, no. 3 (Summer 1993), pp. 222–49

creștină, acțiunile acestora nefiind percepute ca răsfângându-se asupra creștinismului sau iudaismului în general.

De altfel, diferențele dintre statele islamice precum Arabia Saudită, Turcia, Egipt, Afganistan, Iran au un echivalent și în rândul mișcărilor islamice. Se evidențiază o largă paletă de tendințe, variind de la islamicii “pragmatici” sau moderați, care încearcă o adaptare la sistem, până la musulmanii radicali și extremiști, care încearcă răsturnarea regimurilor politice deja existente și impunerea propriului tip de regim. Partide ca Frăția Musulmană (Egipt), Jamaat-e-Islami (Pakistan), Refah (Turcia), al-Nahda (Tunisia) etc. au înțeles să intre în jocul democratic și să participe la competiția electorală și la viața politică a statelor respective, în timp ce formațiuni precum al-Gama'a al-Islamiyya (Egipt) sau Gruparea Armată Islamică (Algeria) recurg la terorism și violență.

O la fel de largă paletă a opțiunilor și realităților întâlnim și în cazul participării cetățenilor la viața publică și asupra democratizării. O parte a regimurilor țărilor musulmane sunt de natură seculară și încearcă o separare a statului de religie. Pe de altă parte, așa numiții “accommodationists” sunt adepții ideii că se pot găsi căi de dezvoltare a conceptelor tradiționale *shura* (consultare), *ijma* (consens), *ijtihad* (interpretare) în scopul participării populației la consultare și democratizare. De asemenea, unele din regimurile seculare folosesc o retorică de tipul celei așa-zis anti-comuniste prezente în perioada Războiului Rece în unele dictaturi, pentru a reprima, deseori brutal, opoziția, asimilând-o mișcărilor fundamentaliste religioase. Sunt însă și țări care practică un model incluziv, în care posibilele focare de extremism sunt controlate și diminuate prin politici de incluziune socială și toleranță.

În ceea ce privește reacția Occidentului (și în special a Statelor Unite) la regimurile islamice, acesta a fost tentat în a fi oarecum diferențiat în abordări între cele două curente islamice principale. De multe ori s-a preferat tolerarea exceselor regimurilor de origine sunită⁵ (de ex. Arabia Saudită), considerate “răul cel mai mic” în scopul întăririi presiunii și încercuirii regimurilor šiite. Cu Iranul (șiit) considerat a fi principala cauză și marele susținător al mișcărilor teroriste ce amenințau SUA, Europa Occidentală și Israelul, s-a trecut cu vederea recrudescența militantismului sunit, al cărui cel mai

⁵ Yvonne Y. Haddad, John O. Voll, and John L. Esposito, *The Contemporary Islamic Revival: A Critical Survey and Bibliography* (New York: Greenwood Press, 1991)

important reprezentant a fost Osama bin Laden. Efectele tragice ale acestui tip de abordare nu au întârziat să apară.

Concluzii

Politicile regimurilor din țările musulmane vor continua în acest început de secol XXI să fie influențate și evidențieze importanța și impactul islamului politic, obligând în același timp factorii decizionali occidentali și analiștii din domeniul apărării ai acestui fenomen să reevalueze continuu și să elaboreze răspunsuri adecvate unor realități în continuă schimbare.

Bibliografie și site-uri de referință

1. John L. Esposito and John O. Voll, *Islam and Democracy* (New York: Oxford University Press, 1996)
1. John L. Esposito, *The Islamic Threat: Myth or Reality?* 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 1995)
2. Graham E. Fuller, *The future of political Islam*, (New York: Palgrave Macmillan, 2004)
3. John L. Esposito, *It's The Policy Stupid: Political Islam and US Foreign Policy*, Georgetown University (<http://acmcu.georgetown.edu/135400.html>)
4. *** <http://www.politicalislam.com>
5. *** <http://www.merip.org>
6. *** <http://cspipublishing.com>
7. *** <http://www.wikipedia.com>